

ГЛЫБІНЯ НАРОДНАЙ ПАМЯЦІ АБ САКРАЛЬНЫМ

Шчыткавіцкая прошча ў апісанні І.А. Сербавы (1911) і сучасных палявых запісах

Цікаваць навукоўцаў у апошнія гады да тэмы сакральнай геаграфіі дазволіла назавасіць ужо вялізны матэрыял, які патрабуе свайго асэнсавання. Нават папярэдні яго аналіз ставіць важныя пытанні аб месцы і значэнні сакральных аб'ектаў у сістэме традыцыйнай культуры, злучанасці народных рэлігійных практык з кананічным хрысціянствам.

Некаторыя з сакральных аб'ектаў, якія функцыянуюць у нашы дні, маюць сваю пісьмовую гісторыю. Яны былі апісаны святарамі і этнографамі ў пачатку ХХ ст.: П.М. Шпілеўскім [1], М.Я. Янчуком [10, с. 11–17], Е.Я. Раманавым [4, с. 35] і іншымі. Народным святыням – прошчам – цудатворным мясцінам, якія надзеленыя паводле ўяўленняў вернікаў, надзвычайнай сілай [8, с. 402], прысвечаны артыкул Л.У. Дучыц і І.Я. Клімковіч [2].

Сярод зафіксаваных сакральных аб'ектаў вылучаецца Проща каля вёскі Шчыткавічы Старадарожскага раёна Мінскай вобласці. У 1915 годзе беларускі этнограф І.А. Сербав у этнаграфічным нарысе «Беларусы-сакуны» ў раздзеле «Рэлігіянасць» змясціў апавед аб цудзе з'яўлення ў лесе каля Шчыткавічаў Бабруйскага павету Божай Маці і лекаванні сляпой жанчыны [7, с. 42–47]. У 1911 годзе асобны артыкул І.А. Сербавы аб адкрыцці Прощы ў Шчыткавічах быў надрукаваны ў газеце «Минское слово». У публікацыях указана дакладная дата з'яўлення сакральнага аб'екта. Цудадзейнае здарэнне адбылася вясной 1908 года. Тады «адкрылася» святое месца – Проща, якое з таго часу вельмі шануецца жыхарамі Шчыткавічаў і наваколля. У апісанні прыведзены імёны мясцовых жыхароў і апаведы аб цудах, сведкамі якіх ім давялося быць. На фотаздымку І.А. Сербавы можна ўбачыць, як выглядала Проща ў 1911 годзе [7, с. 160], калі этнограф наведаў Шчыткавічы [1, с. 420].

Дадатковыя звесткі аб Шчыткавіцкай прошчы І.А. Сербаву прывёў у рукапісе сваёй апошняй працы «Юродзівыя на Беларусі», дзе адзначыў, што ў 1910–1911 гг. тут стаяла «святая» сасна, на карэ якой былі

надрапаня ў сістэматычным парадку апатрапейныя жывёлы – сабака, певень, кот і бусел – і спецыфічныя веснавыя жывёлы – ластваўка і шчупак разам з голубам – «святым духам» [6, с. 23]¹.

У 2007 годзе ў аўтара артыкула з’явілася магчымасць на ўласныя вочы пабачыць задакументаваную сто гадоў таму назад Прошчу каля вёскі Шчыткавічы, запісаць аповеды мясцовых жыхароў аб сакральным месцы і яго ўзнікненні. Параўнанне старых і сучасных фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў дазваляе глыбей зразумець гістарычную глыбіню народнай памяці, механізмы яе захавання і трансляцыі, а таксама акрэслівае больш шырокую праблему аб’ектыўнасці і рэlevantнасці зместу палявых матэрыялаў, якія даследчык атрымлівае і інтэрпрэтуе.

І.А. Сэрбаў у сваім апаведзе аб Прошчы ў Шчыткавічах узгадвае імёны мясцовых людзей, якія мелі непасрэднае дачыненне да яе з’яўлення: Барыса Барсука 60 гадоў – свайго асноўнага інфарманта, Алёну Страмок 60 гадоў – маці шчыткавіцкага святога чалавека Лявона Страмка, які жыў пустэльнікам і якому з’яўляліся ў яве святыя і анёлы; Міхаіла Табульчука, які на просьбу Алёны паставіў на прошчы першы крыж, пасля гэтага ўбачыўшы ў сне «самага Бога», паставіў другі крыж і пабудаваў капліцу; Петрака Кур’яновіча і Цімафея Пільшчыка, якім таксама аб’явілася Божая Маці і яны паставілі на Прошчы крыжы з капліцамі. Барыс Барсук даглядаў Прошчу – «глядзеў за парадкам», што па яго словах яму прыказала рабіць Божая Маці, якая часта з’яўлялася яму ў сне. Таксама ў сне ён бачыў «Самага Бога», анёла, Ісуса Хрыста з вучнямі, які нібы паклаў яму на галаву «сваю каруну». Гэты чалавек паставіў на Прошчы крыж з капліцай і вобразам Маці Божай з вянцом на галаве і двума анёламі з бакоў. На сербаўскім фотаздымку ён стаіць у доўгай белай кашулі падпяразанай поясам каля капліцы справа, малітоўна склаўшы на грудзях рукі. Злевага боку – выява другога селяніна ў традыцыйным адзенні. На крыжах можна разгледзець абразы і шмат хвартушкоў з крыжыкамі, якія навязаны адзін на адным.

І.А. Сэрбаў пераказаў гісторыю цудадзейнага адкрыцця Прошчы наступным чынам. У правадную нядзелю (другую нядзелю пасля Вялікадня) жанчына па імені Алена, набраўшы ў лесе веснавых грыбоў вясёлак – «вяселікаў», вярталася праз сасоннік дадому. Раптам ёй здалося: на галлі поўна людзей. Пасярод іх з’явілася Божая Маці ў сіняй сукенцы і сказала: «Абхініце мяне». Людзі абступілі яе кругом. Пачуўся голас святога Міколы. Ад страху Алёна адступіла крыху назад. Божая Маці ўкленчыла. Здань знікла. Толькі пад сасной на пяску

¹ Лёс гэтага рукапісу І.А. Сэрбава невядомы. Звесткі з дазволу аўтараў 1933 годзе былі змешчаны Н.М. Нікольскім у яго кнізе «Жывёлы ў звычаях, абрадах і вераннях беларускага сялянства».

віднеўся вобраз немаўляці Хрыста з скрыжаванымі рукамі на грудзях. Алёна таго ж дня аслепла. У наступную нядзелю жанчына занесла на тое месца булку хлеба – «кулідку» і зноў стала відушчай. У вёсцы ніхто не даў веры, што Алёне было відзенне на Прошчы.

Праз год у Вялікі пост, калі сын Алёны Лявон зноў пайшоў у пустыню, удзень жанчыне з'явіўся старац – «свяец» і сказаў: «*Алёна адкрыў Прошчу – прыдзя сын твой!*» – «*Як жа яе аткрыцьму?*» – «*Ідзімеш да Прошчы і стрэнеш па дарозе чалавека. Скажы яму, няхай пастаіць крэст на тым месцы, ідзе явілася цябе Божы Матка!*» У суботу Алёна пайшла да Прошчы і сустрэла па дарозе Міхаіла Табульчука і сказала яму паставіць на Прошчы крыж. Пасля гэтага ў нядзелю яе сын Лявон прыйшоў дадому з пустыні [7, с. 45].

Аповед пра надзвычайныя падзеі ў Шчыткавічах і яе набожных жыхароў запісаны І. Сербавым дакладна, з перадачай мясцовай гаворкі і націскамі ў словах і па-сутнасці ўяўляе сабой фальклорны тэкст. Калі этнограф наведаў Шчыткавічы, з моманту з'яўлення цуда мінула зусім няшмат часу, аднак паданне пра ўзнікненне Прошчы пераказвалася па законах фальклорных жанраў – варыятыўна з вуснаў у вусны. У прыведзеным тэксце ўвасобілася архетыповая мадэль рэлігійнага света-ўспрымання, адлюстраваны феномен чакання чалавекам традыцыйнай культуры сустрэчы з надзвычайным з'явілі і прага цуду. Таму запіс этнографа пра заснаванне шчыткаўскай прошчы слушна разглядаць як тэкст фальклору, узор мастацтва вуснай народнай творчасці. Тэксталагічны аналіз дазваляе вылучыць у ім некалькі сюжэтных ліній.

Першая – «здабыццё ўласнай святыні жыхарамі Шчыткавічаў». Яна раскрываецца праз асобу мясцовага святога чалавека Лявона, які кінуўшы дом, жонку і маці, ішоў у пустыню, дзе жыў лесе, у ямцы, карміўся зямлёй і вадой, уяўляючы іх хлебам і маслам, і дзе яму з'яўляліся святыя – «святцы» і анёлы. Пасля адкрыцця Прошчы і ўсталявання крыжа на месцы з'яўлення Божай Маці, Лявон вярнуўся дадому, да маці. Такім чынам, Лявон выступае ў якасці медыятара, праз якога здзяйсняецца святая справа – вёска здабывае сваю святыню – Прошчу.

У Шчыткавічах на той час была драўляная царква Святых Казьмы і Дзям'яна, пабудаваная ў 1896 г. замест струхлелага старога храма. Царква была прыпіснай, а цэнтр прыхода знаходзіўся за 20 вёрст у в. Парэчча. Цуд з'яўлення святога месца быў прызнаны мясцовым святаром², які ў маладзиковыя нядзелі ішоў з Шчыткавіцкай царквы па абедні хрэсным ходам на Прошчу і служыў там малебен. Як піша І.А.

² У 1901–1910 гг. настаяццелем у Парэччы служыў святар Мікалай Мацевіч. У гады Другой сусветнай вайны царква ў Шчыткавічах згарэла. Яна зафіксавана на фотаздымку І. Сербавы ў нарысе «Беларусы-сакуны» [6, с. 44].

Сербаў, у такія дні на Прощчу збіраліся тысячы людзей, пераважна жанчыны. Паломніцтва на Прощчу здзяйснялі не толькі сяляне навакольных вёсак, але нават далёкіх, як Пясочнае ля Капыля. Яны маліліся, поўзалі на каленях вакол капліц і бралі жмені зямлі з таго месца, дзе ляжаў дзіцятка Хрыстос. Пясок, лічылі, памагае ад жаночых і вочных хвароб. Як засведчыў слухач краязнаўца У. Мікіцінскі, які ў 1929 годзе наведаў Прощчу, спосаб «лячэння» ад хвароб раней быў такі: кожная асоба, каб быць здаровай – ставіла крыж, а на крыжы прыбівала скрыначку для ахвяравання грошай. Скрыначкі спаражняў поп, а іншыя ахвяры, якія клаліся пад крыжы, забіралі невядомыя асобы [5, с.41].

Шчыткавіцкая прашча ў той час была не адзіная ў сваім родзе. У 1886 годзе М.Я. Янчук згадвае святыя прашчы Мінскай губерні: Мар’іну горку і Святую горку каля мястэчка Смілавічы ў Ігуменскім павеце, у Еўлічах. Калі скласці спіс падобных прашчаў па ўсёй губерні, на думку аўтара, іх аказалася б дзясяткі, калі не сотні. Духавенства мусіла прымаць прашчы пад сваю апеку: там будавалася каплічка, само месца асвятчалася, служыліся малебны, а ў багамольныя дні паладжвалася нешта накшталт кірмашоў [10, с. 12, 17]. Другі сюжэт звязаны з вобразам Божай Маці і тэмай мацярынства наогул. Алёна вяртае сына дадому, дзякуючы цуду, сведкам якой ёй было наканавана стаць. Ёй аб’яўляецца менавіта сама Божая Маці і пакідае на пяску выяву свайго дзіцяці – Ісуса Хрыста. Выходзіць, што страта зроку пры сустрэчы з Маці Божай і Ісусам Хрыстом сталася для Алёны знакам для здзяйснення богаўгоднага ўчынку – адкрыцця Прощчы. Яна выконвае гэта, дзякуючы надказцы Богага пасланца, святога – «свяцца», які навучыў яе, што трэба зрабіць: ісці на святое месца і загадаць першаму сустрэчнаму мужчыне ўсталяваць там крыж.

Трэцяя сюжэтная лінія раскрывае тэму цуду. Божая Маці з’яўляецца ў натоўпе людзей і звяртаецца да Алёны з просьбай ахінуць яе. У апісанні І.А. Сербава няма тлумачэння і не зусім зразумела, чаму Божая Маці выказвае такую просьбу, бо згодна апісанню яна была адзетая ў сінюю сукенку. Цудадзейна адбіваецца на пяску выява дзіцяці Ісуса Хрыста, якая потым знікае. П’ўныя дэталі і ўдакладненні здарэння знаходзім у пазнейшым апісанні Прощчы 1929 гаду У. Мікіцінскага: «За могількамі ў мясцовасці Барысаў Гай, адной жанчыне ў час збірання грыбоў нібы з’явілася «пані з дзіцем» і параіла ёй паставіць на гэтым месцы крыж. Яна не паслухала. Пасля гэтага ў яе забалелі вочы; і вось другі раз паўтаралася тая ж гісторыя. Жанчына адгаварылася тым, што сын яе не ў поўным розуме і няма каму паставіць крыж. «Пані» сказала, што крыж паставіць той, каго першага сустрэнеш. Такім чалавекам быў ляснік і крыж нарэшце паставілі. За сваю паслухмянасць яна вылечылася. На

тым месцы, дзе быў крыж, на зямлі нібы застаўся след ніжняе часткі цела «панінага дзіцяці». Але на гэтым не скончылася справа. Адзін рабочы з млына, хворы на белую гарачку ад ужывання спірытусава піцца, каб у самы хутчэйшы час пазбавіцца ад хваробы, пабудаваў на тым месцы капліцу, пасля чаго пачалося паломнічанне...» [5, с. 41].

У час нашых палявых доследаў у Шчыткавічах летам 2007 года мы наведалі Прошчу з правадніком Васілём Ахрэмавічам Стромам, 1928 г.н., а таксама запісалі інфармацыю аб сакральным аб'екце ад жанчыны 1925 г.н., якая адмовілася назваць сваё імя, ад Алены Іванаўны Крушнай, 1938 г.н., Тацяны Ахрэмаўна Макарыч, 1926 г.н. і Фядоры Андрэеўны Стром, 1924 г.н. Нашы інфарманты часткова пацвердзілі звесткі аб узнікненні Прошчы, прыведзеныя І. Сербавым. З іх аповедаў можна даведацца і аб тым, як сакральны аб'ект функцыянаваў у савецкія часы.

Увесь час людзі на Прошчы ставілі крыжы і абракаліся. Аброкі прыносілі як жанчыны, так і мужчыны. Першыя – хвартушкі, а мужчыны ставілі крыжы. Калісьці крыжоў тут стаяла вялікая колькасць. Адноічы бура паваліла драўляныя крыжы і дрэвы, якія растуць вакол Прошчы. Пасля гэтага крыжы звалілі ў адну кучу. Апошнім часам тут пачалі ставіць металічныя крыжы. Адзін мясцовы чалавек усталяваў нават цэментавы помнік з надпісам «Спаси и сохрани» (падобныя ставяць на могілках). Перад помнікам раней быў дыванок і людзі тут маліліся як перад алтаром. Хвартушкі вешалі на крыжы і на хвою, якая расла каля ямкі, дзе з'явілася Божая Маці. Хвою таксама паваліла бура. Менавіта ямка была сакральным эпіцэнтрам Прошчы. Тут бралі пясок, які лічыўся гаючым. У ямку клалі грошы, а на Вялікдзень і Радаўніцу – пірагі і яйкі. Яна знікла, калі адзін чалавек усталяваў у ямцы свой крыж. Аднак людзі ведаюць гэтае месца і бяруць пад крыжом зямлю для лекавання.

Нашы інфарманты згадвалі, што Прошчу «высвечваў» бацюшка. Гэта было перад Другой сусветнай вайной, калі ў Шчыткавічах была прыпісаная царква і з Парэчча сюды прязджаў святар. Паводле звестак 1929 года багаслужэнне на Прошчы адбывалася кожную маладзіковую нядзелю [5, с. 41]. На Прошчу жыхары Шчыткавічаў і навакольных вёсак прыходзілі, каб памаліцца і абракнуцца. Хадзілі сюды на Вялікдзень і другія вялікія царкоўныя святы, але ў асноўным на Радаўніцу, пасля наведвання могілак. З пачатку 1960-х гадоў патрапіць ім да сваёй святыні стала складана. Побач з Прошчай размясцілася вайсковая частка. Дарогу на Прошчу перакрылі шлагбаумам, усталявалі шыльды «замініравана», а ў наваколіі ўвесь час былі чуваць выбухі. Апошнім часам Прошчу наведвае ўсё менш людзей. Старым людзям дайсці пешкі туды цяжка, складана даехаць і машынай.

На Прошчы мы ўбачылі вялікі васьміканцовы крыж і перад ім круглы вязаны дыванок для малітвы, некалькі металічных і драўляных крыжоў, крыж на пастаменце з мармуровай крошкі з надпісам, пра які ўспаміналі ў вёсцы, і бетонны помнік. На крыжах віселі хвартушкі, у тым ліку з чырвонай тканіны. Відаць, іх навесілі на Вялікдзень, Радаўніцу ці Сёмуху. Старыя аброчныя хвартушкі з крыжоў, былі завязаныя на хвоі, якая расце побач з вялікім крыжам.

Для разумення ступені захаванасці ўяўленняў аб сакральных уласцівасцях Прошчы і ступені зменлівасці сэнсавай асновы фальклорнага тэксту аб яе цудоўным набыцці нам здаецца цікавым параўнаць запіс І.А. Сербавы з зафіксаванымі намі наратывамі. Параўнальны аналіз тэкстаў, паміж якімі стогадовая часавая адлегласць, дазваляе зразумець дзеянне механізму адбору ў народнай памяці фактаў аб праявах цуду і ступень іх міфалагізацыі. У сучасных тэкстах вылучаюцца некалькі варыянтаў цудадзейнага ўзнікнення Шчыткавіцкай прошчы.

Першы варыянт: *«Жанчына ішла з в. Краснае, што знаходзіцца ў сямі кіламетрах ад Шчыткавічаў. Стала ёй цёмна і яна аслепла. Тады пачала яна магіцца на тым месцы, дзе Прошча. Ішоў ляснік, вывеў яе і яна стала бачыць. Тады яна паставіла крыж, абракнулася»* (Запісаны ад нашага правадніка Васіля Строма, які нарадзіўся ў 1928 г., гэтую гісторыю, калі хадзілі ў лес на грыбы ці ў ягады, апавядала яму баба на маці Марфа Стром, якая пражыла 102 гады).

Другі варыянт: *«Ішлі людзі ў лес і на тым месцічку сядзела там голая, як маці нарадзіла, жанчына. Гаворыць яна: «Накрыў мяне, абхініце мяне». Людзі паздымалі з сябе хто што – хусткі, адзелі яе, акрылі яе ўсю. Людзі гавораць, што гэта святая нейкая была. Ад Бога была святая. Гэта месца назвалі Прошчай і абракаюцца людзі»* (Запісаны ад Алены Крушнавай, 1938 г.н., якая чула яго ад бабы Маргарыты Светкі, якой было 100 гадоў).

Трэці варыянт: *«Ішла жанчына ў лесе. Аслепла, а потым некусь уступіла, у якую ямку і прарэзі яе вочы»* (Запісаны ад Тацяны Макарыч, 1926 г.н.).

Чацвёрты варыянт. *«Ішлі жанчыны з лесу. Хадзілі на грыбы. Прыішлі на гэта месца, бачыць ляжыць жанчына голая. Кажэ яна: «Накрой мяне». Жанчыны: «Як яе накрыці?» Тая жанчына зняла з сябе пярэднік і накрыла жанчыну. А сама пайшла. Прайшла колькі, ды вярнулася назад: «Ну, я пагляжу, дзе тая жанчына». Вярнулася на тое месца. Толькі пярэднік ляжыць, а жанчыны няма. На гэтым месцы, дзе ляжаў пярэднік паставілі крыж, і была выкапана ямачка, куды клалі грошы, закуску, яечкі»* (Гэты найбольш поўны і падрабязны варыянт падання запісаны ад Фядоры Стром, 1924 г.н.).

Ва ўсіх варыянтах успамінаецца галоўны персанаж – голая жанчына, сустрэтая сялянкамі ў лесе, на тым месцы, дзе знаходзіцца Прошча, якая прасіла яе прыкрыць. Аднак ніхто з нашых інфармантаў не назваў яе Божай Маці. У сучасных аповедах вымалёўваецца вобраз нейкага міфалагічнага персанажу, які мае шмат падабенства з уяўленнямі пра дабрахожых [3]. Толькі ў адным з аповедаў гаворыцца, што гэта была святая, «святая ад Бога».

Параўнальны аналіз наратываў нераканаўча сведчыць, што ў нашы дні ў народнай калектыўнай памяці прадстаўнікоў лакальных вясковых супольнасцей стогадовая гісторыя ўзнікнення Прошчы пазбавілася канкрэтыкі, пастрачвала факты, даты і імёны ўдзельнікаў здарэння цуду і паўстае ў міфалагічным вымярэнні, яе змест не так гістарычны, як архетыповы. Безумоўна, на гэта паўплывала савецкая рэчаіснасць, змаганне з царквой і рэлігіяй, пераслед і забарона традыцыйных народных сакральных практык. Адрозненні варыянтаў падання пра адкрыццё Прошчы праяўляюцца ў дэталях, розніцца жаночыя і мужчынскія апаведы, апошнія больш лаканічныя і не перадаюць асаблівых падрабязнасцей. Маляўнічасць апаведу залежыць ад таленавітасці расказчыка, яго эмацыйнасці, аб чым ярка сведчыць апошні з прыведзеных варыянтаў сучасных запісаў. І.А. Сэрбаў атрымаў інфармацыю аб адкрыцці Прошчы ад мужчын, якія былі рэлігійна матываваныя, далучаныя да праваслаўнай царквы, успрымалі свет праз хрысціянскія ўяўленні. У іх апаведзе згадваюцца Божая Маці, Ісус Хрыстос, Святые Мікола, святые, анёлы. Гэтыя хрысціянскія персанажы адсутнічаюць у сучасных тэкстах. Ямка, якая ўспамінаецца, не звязаная з месцам з'яўлення дзіцяці Хрыста, але на-ранейшаму выступае як сакральны цэнтр Прошчы, ушанаванне якога выяўляецца праз ахвяраванне грошай і іншых дарункаў. Разам з тым у сучасных наратывах ёсць шмат дэталёў, якіх няма ў апісанні І.А. Сэрбава. Напрыклад, успамінаецца хвартух, хусткі, якія здымаюць з сябе жанчыны і пакрываюць голую, сустрэтую імі ў лесе. Раптоўнае з'яўленне гэтага персанажу, хто такая гэтая жанчына, адкуль яна ўзялася ў лесе, пры гэтым не тлумачыцца. Інфармантамі жаночы персанаж падаецца як цудадзейны вобраз, што збліжае паданні пра Шчыткаўскую прошчу з казачным фальклорам.

Ёсць падставы меркаваць, што хрысціянскі змест аповедаў пра з'яўленне Божай Маці на Прошчы каля Шчыткавічаў, другасным у адносінах да папярэдніх больш архетыповых уяўленняў аб сакральнасці гэтага месца і практык яго ўшанавання. Л.У. Дучыц і І.Я. Клімковіч, абагульніўшы звесткі пра прошчы на Беларусі, прышлі да высновы, што ў асноўным яны звязаны з паданнямі пра з'яўленне на гэтым месцы Божай Маці, а практыкі іх ушанавання ў форме абракання

звычайна адбываліся на маладзкіх, або ў маладзиковых нядзелі, што звязана з культам месяца: «Менавіта ў прошчах назіраецца спалучэнне архаічнай формы пакланення маладому месяцу і хрысціянскаму культу Божай Маці – культу, які, хутчэй за ўсё, з’яўляецца трансфармацыяй старажытнага жаночага боства» [2, с. 63].

Прааналізаваныя намі матэрыялы аб шчыткавіцкай Прощы, якія падзяляе стогадовы прамежак часу, маюць вартасць каштоўных сведчанняў аб адным з найбольш вядомых аб’ектаў сакральнай тапаграфіі Беларусі і адначасова ставяць пытанні аб глыбіні народнай памяці, яе марфалогіі і структураванасці, міфалагічнай прыродзе і захаванасці ў ёй архетыповых матрыц, суадносінах міфалагічнага і гістарычнага пачаткаў. У гэтай сувязі ёсць неабходнасць выпрацоўвання больш дакладных метадаў даследавання сучасных праў народнага хрысціянства. Належным чынам ацэньваючы навуковы ўклад І.А. Сербавы, які адным з першых сярод беларускіх этнографіаў звярнуў увагу на сакральныя аб’екты народнага хрысціянства, разам з тым, у кантэксце разгледжаных вышэй матэрыялаў варты паставіць вельмі актуальнае для сучаснай палявой практыкі фальклорна-этнаграфічных даследаванняў пытанне аб навуковай карэктнасці атрыманых даследчыкамі вынікаў, рэlevantнасці іх зместу гістарычным фактам, адпаведнасці глыбіннай існасці светаўспрымання чалавека традыцыйнай культуры. Роля асобы даследчыка, узровень прафесіяналізму, навукова-метадычнае бачанне фальклорна-этнаграфічных фактаў, і, вядома, рэпрэзентатыўнасць у выбары інфармантаў з улікам спецыфікі іх гендэрнага светаўспрымання – усё гэта абумоўлівае змест і характар атрыманых палявых матэрыялаў (гл. здымкі на каляровай уклецы).

ЛІТАРАТУРА

1. Беларусы ў фотаздымках Ісака Сербавы 1911–1912 гадоў = The Belarusians in the photos of by Isaac Serbau = Baltarusiai Isako Serbovo metų fotografijose / склад., аўт. уступ. артыкула В.А. Лабачэўская; рэдкал. : Т.У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2012. – 456 с.: іл. – (Энцыклапедыя рарытэтаў).

2. Дучыц, Л.У. Прощы ў гістарычна-культурным ландшафце Беларусі / Л.У. Дучыц, І.Я. Клімковіч // Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў: матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 25–26 крас. 2013 г.: у 5 ч. / Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі; рэдкал.: А.І. Лакотка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Права і эканоміка, 2013. – Ч. 5: Праблемы захавання і папулярызавання культурынай спадчыны. – С. 56–65.

3. Лапацін, Г. Дабрахожы / Г. Лапацін // Міфалогія беларусаў: энцыклапед. слоўн. / склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка; навук. рэд. Т. Валодзіна, С. Санко. – Мінск: Беларусь, 2011. – С. 137.

4. Матэрыялы па этнографіі Гродненскай губерніі. – Вып. 1 / пад рэд. Е.Р. Романова. – Вільна: Изд. Управления Виленского учебного округа, 1911. – 237 с.

5. Мікіцінскі, У. Дванаццаць дзён краязнаўчага вандравання / У. Мікіцінскі // Наш край. – 1929. – № 1 (4). – С. 43–46.

6. Нікольскі, Н.М. Жывёлы ў звычаях, абрадах і вераньнях беларускага сялянства / Н.М. Нікольскі // Працы сэкцыі этнаграфіі. Вып. II. – Менск, 1933. – 138 с.

7. Сербов, И.А. Белорусы-сакуны: краткий этнографический очерк / И.А. Сербов // Сб. Отд. русского языка и словесности Императорской Академии наук. – Т. 94. – № 1. – 1915. – 180 с.

8. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад рэд. Г.Ф. Верштарт, Г.М. Прышчэпчык. – Мінск: Беларус. савецкая энцыклапедыя, 1980. – 767 с. – Т. 4.

9. Шпілеўскі, П.М. Беларусь у абрадах і казках / П.М. Шпілеўскі / перакл. А. Вашчанкі. – Мінск: Літаратура і мастацтва, 2010. – 303 с.

10. Янчук, Н.А. По Минской губернии (заметки из поездки в 1886 году) / Н.А. Янчук. – М.: Типография А. Левенсон и К, 1889. – 130 с.